

РОМАНИШИНА Оксана

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

<https://orcid.org/0000-0002-2887-5023>e-mail: oksroman@tnpu.edu.ua**КАРАБІН Оксана**

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

<https://orcid.org/0000-0001-8759-948X>e-mail: karabinoksana@gmail.com**ГУРА Антоніна**

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0000-0002-8004-4606>e-mail: toniagura@gmail.com**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

У статті розглянуто питання про можливість організації освітнього процесу, а саме контролю і оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. Показано взаємозв'язок між оцінюванням в нормативних умовах і в умовах дистанційного навчання.

Подана характеристика кожного етапу оцінювання і контролю: вступний, проміжний і підсумковий. Вступний контроль проводиться шляхом тестування за матеріалами або шкільного підручника, або матеріалами попередньої спорідненої дисципліни. За одержаними балами визначається вступний рейтинг студента. Організація роботи за кредитно-модульною технологією дозволяє проводити оцінювати знання студентів за модулями. Для регулювання цього процесу розроблений графік проходження студентом модулів. У такому графіку є три лінії, позначення на яких відповідає ідеальному значенню оцінювання знань за кожним модулем з відміткою «задовільно», «добре» і «відмінно». Такі графіки є в кожного студента, що дає можливість самостійно регулювати своє навчання. Використання таких графіків є стимулом самостійності навчання. На проміжному етапі можна використати додаткові види контролю і оцінювання: взаємоконтроль і взаємо оцінювання, творчі завдання, які дозволяють проявити свій стиль міркування і рівень знань, написання листів ученим, розглядаючи їх теорії у власному баченні. Якщо студент бажає підвищити свій рейтинг, дозволяється перездача тем, але на протязі двох тижнів, оскільки матеріал наступного модуля базується на попередньому. На підсумковому контролі рейтинг виводиться за сумою балів за семестр.

Проведено аналіз ще однієї форми контролю і оцінювання: формувальне оцінювання. У завдання формувального оцінювання входить: встановлення взаємозв'язку між метою, завданнями, методологічними підходами, дидактичними принципами компонентами, критеріями, формами, методами і засобами освітнього процесу, різних типів технологій. Тобто, формувальне оцінювання забезпечує інформацію про ефективність освітнього процесу під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Тобто, відбувається оцінювання дієвості педагогічної системи.

***Ключові слова:** майбутні вчителі, контроль, оцінювання, види оцінювання, кредитно-модульна система, формувальне оцінювання.*

<http://doi.org/10.31891/pcs.2023.3.12>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Специфічні умови освітнього процесу на Україні, що пов'язані з пандемією COVID-19, повномасштабним вторгненням військ Російської Федерації на територію нашої держави, вимагали розробки нових форм і методів організації освітнього процесу.

Розпорошеність учасників освітнього процесу (еміграція студентів і викладачів) сприяли введенню он-лайн навчання. Тобто, вводилось дистанційне навчання. Введення нової форми навчання потребувало введення

нових технологій, форм і методів навчання і їх оцінювання. Потрібно віддати належне нашим викладачам і науковцям, які винайшли такі інновації. Але вони потребують їх адаптації, до умов, які створились в освітньому просторі, практичній перевірці їх ефективності.

Навчальний процес при різних обставин повинен відповідати правовим документам, за якими завжди організовувався освітній процес на Україні: Закон України «Про вищу освіту», Національна рамка кваліфікацій, Національна доктрина розвитку освіти. У цих документах і постановах одним з основних завдань, що поставлені перед освітою, є

розвиток освітньої системи шляхом впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних форм і методів, нових видів контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів.

Нині практикуються сучасні технології дистанційного навчання, поєднання традиційних і модернізованих методів оцінювання знань студентів. Однією з нових форм оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається за дистанційною формою є формувальне оцінювання. Воно ґрунтується на тому, що освітній процес майбутніх фахівців відбувається на персоналізації навчання та ефективному впровадженню інноваційних методик і дидактичних прийомів, задіянні цифрових технологій та засобів, виробленні та реалізації удосконалених педагогічних підходів щодо результатів навчання та їх оцінювання.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури вітчизняних і закордонних вчених показав значну увагу до проблеми дистанційного навчання і особливостей його організації і проведення. Концептуальні основи використання методів контролю та оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання розглянуто в працях Е. Бажміної, Б. Бович, В. Вембер, М. Гладун, Р.Гуревича, Н. Зеленської, А.Коломієць, Н. Морзе, О. Онопрієнко, В.Полюка, Л.Романишиної, О. Щербак та ін. Значна увага в дослідженнях науковців приділена сучасній формі оцінювання «формувальне оцінювання» Теоретичні засади методики використання такого оцінювання детально розглянуто в працях закордонних дослідників– П. Бласс (Paul Black), Д. Віліам (Dylan Wiliam), Л. Ейнсворт (Larry Ainsworth), У. Харлен (Wynne Harlen) та ін. На Україні ця проблема тільки набуває розгляду і досліджується.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Відзначаючи актуальність питання оцінювання навчальних досягнень майбутніх

учителів, що подано у статті, вагомими є проблеми пов'язані з особливостями оцінювання в умовах дистанційного навчання.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у аналізі та обґрунтуванні особливостей оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах дистанційного навчання.

У роботі були використані теоретичні і емпіричні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння; анкетування, тестування, опитування викладачів і студентів.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Перед освітянами завжди стояла проблема підвищення якості підготовки майбутніх фахівців різного спрямування. Із зміною умов організації навчального процесу змінювались технології навчання. Зараз на часі дистанційна форма навчання, впровадження якої пов'язано з низкою причин: пандемія COVID-19. А з 24 лютого 2022 року Україна вступила ще в один важкий період свого існування. Після повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації на Україну всі галузі народного господарства опинились у скрутній ситуації. Не є виключенням і освіта. Порушився звичний розпорядок роботи освітніх навчальних закладів: дошкільної, початкової, загальної середньої, передвищої і вищої. освіти Військова агресія Російської Федерації проти України спричинила хвиля емігрантів, викликана бойовими діями на території України, звична форма навчання була замінена на он-лайн. А це внесло свої корективи в організацію навчального процесу в закладах освіти. Але при цьому не повинен знизитись рівень знань, тих кого навчають. Вчителі і викладачі опинились перед проблемою організації навчального процесу в нових умовах. Виникла потреба і нових технологіях організації навчального процесу, нових її форм [4]. Такою формою навчання є дистанційне навчання, або змішане. Тому нині відбувається пошук освітніх технологій, які б відповідали вимогам освітнього процесу.

Навчання в системі он-лайн вимагає нових видів освітніх послуг. Значна роль у

цьому належить соціальним мережам, так як вони охоплюють широке коло споживачів інформації, не залежно від їх знаходження. А це є суттєвим, оскільки велика кількість людей виїхали за кордон, а навчальний процес ще ніхто не відміняв. Процес навчання має бути дієвим незалежно від обставин. Це стосується всіх закладів освіти. Співпраця «викладач-студент» та «студент-студент» є запорукою успішного навчання на відстані. Діалог між цими групами учасників освітнього процесу сприяє засвоєнню матеріалу завдяки постійному зв'язку між ними, взаємним консультаціям, спільним обговоренням наукових питань

Опитування студентів і викладачів засвідчило той факт, що при дистанційному навчанні зникає відчуття невпевненості, як буває на стаціонарних заняттях, коли в любий момент тебе можуть перебити, вставити своє, часом відмінне від власного. Така розкутість надає впевненості, що тебе вислухають до кінця, а потім буде обговорення під час якого маєш можливість відстояти свою думку. Тобто, спрацьовує і виховний момент. Ось чому нині дистанційне навчання є однією з найбільш поширених форм навчання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити такі технології: «Idea Mixer», GROW, блокчейн, лонгрід, геокешинг, освітній WEB-квест, семпл-технології[5]. У працях науковців [6; 7; 8]. показано позитивний вплив таких технологій на якість підготовки майбутніх фахівців. Тому важливим стає питання змін у системі оцінювання якості підготовки майбутніх учителів.

Система контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів, яка була впроваджена за кредитно-модульної технології навчання, є основою для оцінювання при дистанційному навчанні. Але вона потребує деякої корекції.

Загальна схема контролю при дистанційному навчанні зберігається: вступний, проміжний і підсумковий. Але на кожному етапі вносяться доповнення. Особливо це стосується поточного контролю. При проходженні поточного контролю нами було апробовано нові форми оцінювання, серед яких ми виділяємо: взаємо оцінювання, написання листів до видатних учених з поясненням розуміння їх теорій, написання творчих робіт із проблем вивчення

дисципліни, плани подальших розробок з даної проблеми. За кожне завдання виставляється певна кількість балів в залежності від його складності.

Велику зацікавленість викликав метод взаємо оцінювання. Суть методу полягає в наступному: студенти групи розподіляються попарно. Кожний студент одержує своє завдання і передає його на перевірку напарнику. І виставляє оцінку. Викладач перевіряє якість відповіді і якість перевірки і виставляє дві оцінки (за відповідь і за правильність перевірки). Що дає такий взаємний контроль: перевіряється якість знань за двома питаннями, відпадає взаємовиручка і прикриття помилок напарника, можливість на одному занятті одержати подвоєну кількість балів (це можливість підвищити власний рейтинг). Така побудова поточного контролю сприяє більш ретельному відношенню до занять, а відповідно систематичній підготовці до них.

На сучасному етапі розвитку освіти почали використовувати формувальне оцінювання. Цей метод вивчається за кордоном і успішно використовується в Україні. Таке оцінювання охоплює весь освітній процес, тому має багато складових, які оцінюються. Методика формувального оцінювання готовності майбутніх учителів до професійної діяльності розглядає його як структуровану систему, у якій всі складники пов'язані між собою. У системі оцінювання підлягають компоненти, професійна компетентність, педагогічна майстерність, вміння виконувати професійні завдання, ступінь володіння дієвими навичками педагогічної діяльності, набуття особистісних здібностей, наявність провідних особистісно-професійних якостей, відповідно до професії, для досягнення педагогічних цілей. Така форма оцінювання використовується при змішаному навчанні. У методиці формувального оцінювання враховуємо змішану форму навчання з використанням цифрових технологій [3].

Для проведення формувального оцінювання необхідно: чітко визначення освітніх завдань навчання, запровадження цифрових інструментів, онлайн застосунків, хмарних сервісів, наявність різноманіття онлайн платформ і цифрових технологій, всього, що може допомогти викладачу в

плануванні оцінювання здобутків студентів, їх адаптації до нових умов навчання.

У завдання формувального оцінювання входить: встановлення взаємозв'язку між метою, завданнями, методологічними підходами, дидактичними принципами компонентами, критеріями, формами, методами і засобами освітнього процесу, різних типів технологій. Тобто, формувальне оцінювання забезпечує інформацію про ефективність освітнього процесу під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Якщо сукупність вступного, проміжного і підсумкового контролю характеризує навчальні досягнення майбутніх фахівців, то формувальне оцінювання надає характеристику ефективності освітній системі формування майбутніх учителів. Дослідження науковців показали позитивні і негативні ознаки такого оцінювання. Так, Р. Седлер вказує, що «формувальне оцінювання позитивно впливає на мотивацію, академічну успішність здобувачів освіти та характеризується як постійний та невід'ємний процес, основним завданням якого є визначення поточних успіхів, досягнення очікуваних освітніх цілей та мінімізація розриву між очевидним і бажаним» [8]. За баченням Е. Бажміної, формувальне оцінювання є інструментом оцінювання, як особистих так і загальних досягнень майбутніх учителів, ступінь удосконалення фахових компетентностей, готовності до професійної діяльності [1]. Оскільки формальне оцінювання стосується всіх складових професійної підготовки, тобто є інтегрованим оцінюванням, це заохочує студентів до рефлексивної самостійності, співробітництва, постійному спостереженню за індивідуальними досягненнями, що дозволяє скорегувати результати підготовки в залежності від індивідуальних потреб [2]. Як показали наші дослідження, суттєву допомогу в цьому надає інформаційна система оцінювання досягнень студентів під час вивчення тем модулів. Ми в кожній навчальній аудиторії на семестр або триместр вивішуємо графіки показників балів у відповідності до модулів на «задовільно», «добре» і «відмінно». Бали, які виставляються студентам на заняттях є у вільному доступі, і студенти самостійно регулюють темп навчання. Це залежить від оцінки, яка їх задовольняє. Таким чином студенти знають,

на які результати очікує кожний студент групи. Така відкритість і поінформованість є гарантією справедливості на етапі виставлення балів на кінцевому етапі. Відпадає можливість прохань від різних осіб.

В умовах навчання за кредитно-модульною технологією формувальне оцінювання дозволяє враховувати формування професійних якостей майбутніх учителів, стимулювати розвиток творчих здібностей, регулювати практичну підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності, визначати ефективність педагогічних технологій.

Впровадження формувального оцінювання буде сприяти:

- набуттю майбутніми вчителями фундаментальних професійних знань;
- виробленню стійкого прагнення до творчої діяльності, побудови індивідуальної наукової траєкторії;
- розширенню практичної спрямованості навчальної підготовки, визначенню власних можливостей як майбутнього вчителя;
- формуванню вмінь опановувати інноваційні засоби і методи професійного розвитку для оцінювання досягнень на кожному етапі навчання.

Для визначення думки майбутніх учителів стосовно нових видів проведення контролю і оцінювання їх досягнень в умовах дистанційного навчання, було проведено опитування за такими питаннями:

1. Ваша думка стосовно системності контролю.
2. Ваше відношення до відкритості оцінювання.
3. Які види контролю для Вас мають найбільше значення і чому?
4. Ваше відношення до графіків оцінювання за модулями?
5. Які недоліки в системі оцінювання навчальних досягнень Ви спостерігаєте при дистанційному навчанні?

На основі отриманих відповідей ми дійшли висновку: у цілому студенти сприйняли нові форми контролю і оцінювання навчальних досягнень. Особливо виділяють взаємо оцінювання і написання листів видатних вчених стосовно теорій. У першому випадку частина студентів віддає перевагу цій формі тому, що одному занятті можна подвоїти кількість балів, що підвищує їх рейтинг; інші пишуть про можливість

визначити рівень своїх знань за більшою кількістю питань і відчутти себе у ролі викладача. Стосовно листів видатним вченим вони відмічають можливість додатково ознайомитись із запропонованою теорією і пофантазувати над її вдосконаленням. Хоч деякі обмежуються похвалою вченого і значенням його теорії. Але це також вимагає додаткового вивчення теорії. Більшість майбутніх вчителів схвалили графіки, які вони отримали і підтвердили відкритість результатів. Хоч деякі промовчали, зрозуміло з яких причин.

Стосовно недоліків, які вони відмітили, то це в основному, що їм не вистачає спілкування з студентами і викладачами, як було раніше.

6. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Аналіз проблеми оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів Ми дійшли висновку: оцінювання досягнень студентів повинно проводитись на кожному занятті, це систематизує самостійну роботу студентів. Кожний вид оцінювання при дистанційному навчанні вимагає своїх особливостей, які ще потрібно досліджувати. У подальших дослідженнях необхідно вивчити методiku впровадження формульованого оцінювання, оскільки воно стосується цілісної системи підготовки фахівців. Цим повинні зайнятись викладачі закладів вищої освіти.

Література

1. Бажміна Е. А. Формувальне оцінювання: цілі, умови, принципи та структура. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки, № 4, 2021. С. 130-137. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4048>.
2. Березюк О. С., Смоляр В. І. Шляхи модернізації освітньої системи України. Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірн. наук. праць / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 158 с.
3. Зеленська Л. Д., Михайленко М. О. Педагогічний інструментарій організації формульованого оцінювання в закладах загальної середньої освіти. Наукові записки. Педагогічні науки, 2022. С. 11-18.
4. Молнар Т. Теорія та практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з учнями в міжкультурному просторі Закарпаття: [моногр.]. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2022. 484 с.
5. Молнар Т. І. Інтерактивні технології у практиці підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в міжкультурному просторі Закарпаття: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Бакалавр». Мукачеве: МДУ, 2021. 72 с.
6. Area M., Hernández V., & Sosa J. Models of educational integration of ICTs in the classroom. Comunicar. XXIV. 2016. № (47) P. 79–87.
7. Arries E. J. Professional values and ethical ideology: Perceptions of nursing students. Nurs Ethics. 2020 May; 27(3): 726–740. doi: 10.1177/0969733019889396
8. Sadler D. R. Formative assessment and the design of instructional strategies // Instructional Science. 1989. Vol. 18. pp. 119-144.

References

1. Bazhmina E. A. Formuvalne otsiniuvannia: tsili, umovy, pryntsyipy ta struktura. [Formative assessment: goals, conditions, principles and structure] Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Pedagogichni nauky, № 4, 2021. S. 130-137. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4048> (in Ukrainian).
2. Bereziuk O. S., Smoliar V. I. Shliakhy modernizatsii osvitnoi systemy Ukrainy. [Ways to modernize the educational system of Ukraine] Tendentsii modernizatsii natsionalnykh osvitnikh system: zbirn. nauk. prats / za red. O. S. Bereziuk, O. M. Vlasenko. Zhytomyr : vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. 158 s. (in Ukrainian).
3. Zelenska L. D., Mykhailenko M. O. Pedagogichniy instrumentarii orhanizatsii formuvalnoho otsiniuvannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity. [Pedagogical tools for the organization of formative assessment in institutions of general secondary education] Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky, 2022. S. 11-18. (in Ukrainian).
4. Molnar T. Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly do roboty z uchniamy v mizhkulturnomu prostori Zakarpattia: [monohr.]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, 2022. 484 s.
5. Molnar T. I. Interaktyvni tekhnolohii u praktytsi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly do roboty v mizhkulturnomu prostori Zakarpattia: navch.-metod. posib. dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity dennoi ta zaochnoi form navchannia spetsialnosti 013 «Pochatkova osvita» OS «Bakalavr». Mukachevo: MDU, 2021. 72 s. 6. Area M., Hernández V., & Sosa J. Models of educational integration of ICTs in the classroom. Comunicar. XXIV. 2016. № (47) P. 79–87.
7. Arries E. J. Professional values and ethical ideology: Perceptions of nursing students. Nurs Ethics. 2020 May; 27(3): 726–740. doi: 10.1177/0969733019889396
8. Sadler D. R. Formative assessment and the design of instructional strategies // Instructional Science. 1989. Vol. 18. pp. 119-144. (in English).

Abstract**ROMANYSHYNA Oksana, KARABIN Oksana, HURA Antonina****FEATURES OF ASSESSMENT OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF FUTURE TEACHERS IN DISTANCE EDUCATION CONDITIONS**

The article examines the possibility of organizing the educational process, namely, monitoring and evaluating the educational achievements of future teachers in the conditions of distance learning. The relationship between assessment in normal and distance learning conditions is shown.

The description of each stage of assessment and control is presented: introductory, intermediate and final. Entrance control is carried out by testing on the materials of a school textbook or materials of a previous related discipline. The student's entrance rating is determined by the obtained points. The organization of work based on the credit-module technology allows to assess students' knowledge by modules. To regulate this process, a student's module completion schedule has been developed. In such a graph, there are three lines, the markings on which correspond to the ideal value of the knowledge assessment for each module with a mark of "satisfactory", "good" and "excellent". Each student has such schedules, which gives him the opportunity to independently regulate his studies. The use of such schedules is an incentive for independent learning. At the intermediate stage, you can use additional types of control and evaluation: mutual control and mutual evaluation, creative tasks that allow you to show your thinking style and level of knowledge, writing letters to scientists, considering their theories in your own vision. If the student wants to improve his rating, resubmission of topics is allowed, but within two weeks, since the material of the next module is based on the previous one. At the final examination, the rating is based on the sum of points for the semester.

Another form of control and evaluation was analyzed: formative evaluation. The task of formative assessment includes: establishing the relationship between the goal, tasks, methodological approaches, didactic principles, components, criteria, forms, methods and means of the educational process, various types of technologies. Formative assessment provides information about the effectiveness of the educational process under the influence of external and internal factors, the effectiveness of the whole pedagogical system is evaluated.

Key words: future teachers, control, assessment, types of assessment, credit-module system, formative assessment.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2023 р.**Бібліографічний опис статті:**

Романишина О., Карабін О., Гура А. Особливості оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 3. С. 92-97.

Romanyshyna O., Karabin O., Hura A. (2023) Features of assessment of educational achievements of future teachers in distance education conditions. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 3, pp. 92-97.